

Гетьман Оксана Павлівна,

доктор філософії у галузі освіти та педагогіки,

старший викладач кафедри дизайну

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ORCID ID: 0000-0002-5758-9683

oksana.gethman@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ВИМІРИ

Метою статті є визначення теоретичних і практичних засад методології дизайн-проектування як інтегрованої системи знань, що поєднує аналітичний, творчий і технологічний аспекти діяльності дизайнера.

У статті розглянуто сутність, структуру та значення методології дизайн-проектування як міждисциплінарного напрямку, що поєднує гуманітарні, технічні та художні підходи у процесі створення предметно-просторового середовища. Підкреслено роль методологічного знання у формуванні цілісного бачення дизайнерської діяльності, розвитку творчого й критичного мислення, а також підвищенні ефективності освітньої підготовки майбутніх фахівців. Мета дослідження полягає у визначенні теоретичних засад формування методологічних принципів дизайн-проектування та розкритті механізмів їх реалізації в освітньому процесі підготовки спеціалістів у сфері культури й мистецтва.

Здійснено аналіз основних методологічних підходів – системного, культурологічного, синергетичного, естетичного та комунікативного – у контексті сучасної дизайн-освіти. Окрему увагу приділено вивченню концепцій Р. Арнгейма, В. Вонга та Д. Нормана, які акцентують взаємозв'язок між сприйняттям форми, функціональністю, користувацьким досвідом і емоційним впливом дизайнерського продукту. Виявлено роль методології у формуванні авторської концепції дизайнера, побудові логіки проєктного процесу, вдосконаленні композиційних умінь, розвитку професійної рефлексії та творчої самореалізації.

У результаті дослідження узагальнено структурно-логічну модель дизайн-проектування, що інтегрує аналітичні, творчі та технологічні етапи, забезпечуючи гармонійне поєднання інтелектуального, естетичного й практичного компонентів діяльності. Підкреслено потенціал методологічної інтеграції для оптимізації освітніх стратегій і підвищення якості творчих практик. Визначено перспективи подальших досліджень, пов'язані з удосконаленням освітніх методик, розробкою інноваційних підходів до формування методологічної культури майбутніх дизайнерів і створенням ефективних систем підтримки творчих рішень у професійному середовищі.

Ключові слова: дизайн, методологія, дизайн-проектування, композиційні вміння, креативність, освітній процес.

Hetman Oksana. METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF DESIGN PROJECTING: THEORETICAL AND PRACTICAL DIMENSIONS

The aim of this article is to define the theoretical and practical foundations of design-project methodology as an integrated system of knowledge that combines the analytical, creative, and technological aspects of a designer's activity.

The article examines the essence, structure, and significance of design methodology as an interdisciplinary field that integrates humanitarian, technical, and artistic approaches in the process of creating a material and spatial environment. The role of methodological knowledge in shaping a holistic vision of design activity, developing creative and critical thinking, and enhancing the efficiency of professional education for future specialists is emphasized. The purpose of the study is to define the theoretical foundations for the formation of methodological principles of design projecting and to reveal the mechanisms of their implementation in the educational process of training specialists in the field of culture and art.

An analysis of the main methodological approaches – systemic, cultural, synergetic, aesthetic, and communicative – is carried out in the context of modern design education. Special attention is paid to the concepts of R. Arnheim, W. Wong, and D. Norman, which emphasize the interrelation between form perception, functionality, user experience, and the emotional impact of a design product. The study reveals the role of methodology in shaping

a designer's authorial concept, constructing the logic of the design process, improving compositional skills, and developing professional reflection and creative self-realization.

As a result, a structural-logical model of design projecting is summarized, integrating analytical, creative, and technological stages to ensure a harmonious combination of intellectual, aesthetic, and practical components of activity. The potential of methodological integration for optimizing educational strategies and improving the quality of creative practices is underlined. The study identifies prospects for further research aimed at improving educational methods, developing innovative approaches to the formation of methodological culture among future designers, and creating effective systems for supporting creative decision-making in the professional environment.

Key words: design, methodology, design projecting, compositional skills, creativity, educational process.

Вступ. Дизайн у сучасному світі перестав бути лише формотворчою діяльністю. Він став інструментом мислення, засобом впливу на середовище та суспільство, способом створення цінностей, що поєднують естетику, функціональність та соціальну відповідальність. У цьому контексті методологічні основи дизайн-проектування відіграють ключову роль, адже саме вони формують структуру мислення дизайнера, надають системність процесу створення об'єктів і просторів та допомагають балансувати між творчою свободою і професійною дисципліною.

Сучасний дизайнер повинен вміти не лише втілювати власні ідеї, а й аналізувати культурний, соціальний та технологічний контекст своєї діяльності. Методологія дизайн-проектування надає такі інструменти: вона об'єднує гуманітарні, технічні та художні підходи, формує критичне мислення та здатність до самостійного прийняття рішень у складних умовах. Це забезпечує не лише ефективність творчого процесу, а й гуманістичний характер дизайнерської діяльності, що враховує потреби людей, екологічні аспекти та соціальні наслідки проєктних рішень.

Особливо актуальною стає методологія у контексті швидкого розвитку технологій та цифровізації освітнього і професійного процесу. Інтерактивні моделі навчання, цифрові інструменти підтримки дизайн-процесу та міждисциплінарні практики створюють нові можливості для розвитку креативності, експериментування та інновацій. Удосконалення методологічних підходів дозволяє розширити горизонти професійної підготовки дизайнерів, формуючи їхню здатність адаптуватися до змін, виявляти нові смисли та створювати

продукти, що відповідають вимогам сучасного суспільства.

Таким чином, методологічні основи дизайн-проектування виступають фундаментом сучасної дизайнерської освіти та професійної діяльності, забезпечуючи баланс між творчістю, науковим підходом і соціальною відповідальністю. Вони відкривають можливості для розвитку нового покоління дизайнерів, здатних не лише створювати естетично привабливі продукти, а й формувати культурне, гуманістичне та інноваційне середовище навколо себе.

Матеріали та методи. Проблема методологічного забезпечення дизайну є однією з найскладніших у сучасній мистецтвознавчій і педагогічній науці, адже вона охоплює як світоглядні засади творчої діяльності, так і технологічні підходи до формотворення. Методологія виступає посередником між філософією, естетикою, культурологією, психологією сприйняття та практикою дизайну. Знання її принципів дає змогу майбутньому дизайнеру мислити системно, передбачати наслідки своїх рішень і формувати гармонійні зв'язки між людиною, предметом і простором [4; 5].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах швидких технологічних змін і зростання ролі візуальної комунікації дизайн-процес вимагає нових методологічних рішень. Традиційні моделі проєктування поступово трансформуються, поступаючись місцем інтерактивним, міждисциплінарним і людиноцентричним підходам. Це вимагає від дизайнера не лише професійних навичок, а й здатності до аналітичного, концептуального та критичного мислення. Саме тому питання формування методологічної

культури майбутніх дизайнерів набуває першорядного значення у системі сучасної вищої освіти [6].

У європейському освітньому просторі дисципліна «Методологія дизайн-проекування» розглядається як базовий компонент підготовки фахівців творчих спеціальностей. Вона формує у здобувачів освіти здатність усвідомлювати процес проєкування як науково обґрунтовану послідовність дій – від дослідження потреб користувача до реалізації інноваційного продукту. У межах цієї дисципліни дизайн осмислюється не лише як результат художньо-практичної діяльності, а як система комунікації, що відображає культурні, етичні та соціальні цінності [3].

Метою статті є визначення теоретичних і практичних засад методології дизайн-проекування як інтегрованої системи знань, що поєднує аналітичний, творчий і технологічний аспекти діяльності дизайнера.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати сучасні методологічні підходи у сфері дизайну;
- розкрити сутність і роль методології у процесі проєктної діяльності;
- охарактеризувати специфіку застосування методологічних принципів у дизайн-освіті;
- запропонувати узагальнену модель логіки дизайн-проєкту.

Наукова новизна роботи полягає в систематизації сучасних підходів до методології дизайн-проекування та у визначенні її освітнього потенціалу в контексті формування креативного мислення майбутніх дизайнерів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування узагальнених положень у процесі викладання дисциплін художньо-проєктного циклу, підготовці курсових і кваліфікаційних робіт, а також у практиці авторського дизайн-концептування.

У дослідженні використано комплекс методів: аналітичний (для вивчення теоретичних засад методології), порівняльний (для визначення відмінностей між підходами у дизайн-проекуванні),

системно-структурний (для узагальнення етапів проєктного процесу), а також метод педагогічного спостереження (для аналізу освітніх практик формування дизайнерських умінь). Теоретичну основу становлять праці з філософії мистецтва, естетики, педагогіки дизайну (Р. Арнгейм, В. Вонг, Д. Норман, М. Орлова, В. Даниленко).

Результати. Методологія дизайн-проекування виступає не лише інструментом професійної діяльності, а й теоретико-практичною основою формування дизайнерського мислення. Її сутність полягає у поєднанні наукових принципів, художніх методів і технологічних рішень, що забезпечують цілісність процесу створення нового об'єкта. Методологічна система в дизайні не зводиться до набору технік або прийомів – вона охоплює комплекс знань, що визначають логіку, послідовність і якість творчих дій.

У контексті сучасних наукових підходів дизайн розглядається як відкрита система, у якій взаємодіють користувач, об'єкт, середовище та культурний контекст. Системний підхід дозволяє проєктувальнику бачити не окрему форму, а зв'язки між усіма елементами – функціональними, соціальними, технологічними, естетичними. Завдяки цьому дизайн набуває якості інтегрованого феномену, що поєднує матеріальне і духовне, утилітарне й образне.

Культурологічний підхід до методології дизайн-проекування підкреслює значення ціннісного й семіотичного аспектів предметного середовища. Будь-який об'єкт дизайну не лише задовольняє функціональні потреби, а й передає культурні смисли, відображає історичну пам'ять та художні традиції суспільства. У цьому аспекті важливою є здатність дизайнера працювати з культурними кодами, формуючи мову предметного світу, зрозумілу користувачу [8].

Гуманітарний вимір методології виявляється у фокусі на людині як центрі проєктного процесу. Принцип «human-centered design» передбачає вивчення поведінкових, психологічних і соціальних особливостей користувача. Такий підхід формує

відповідальність дизайнера перед суспільством, орієнтує його діяльність на створення комфортного, безпечного та естетично виразного середовища [7].

Естетичний і синергетичний підходи забезпечують гармонізацію функції, форми та змісту. Синергетика в дизайн-процесі дає змогу поєднувати інтуїцію і раціональність, випадковість і закономірність, завдяки чому виникають оригінальні рішення. Важливо, що дизайнер не лише створює об'єкт, а й організовує процес його формування, де творчий експеримент стає способом пізнання.

У процесі професійної підготовки майбутніх дизайнерів особлива увага приділяється розвитку методологічної культури – здатності мислити системно, аргументовано й творчо. Навчальні завдання, побудовані на принципах дослідження, аналізу та експерименту, формують у студентів уміння переходити від проблеми до концепції, від ідеї до реалізації. Важливим є також уміння презентувати власне бачення – як частину методологічної компетентності, що поєднує теоретичну рефлексію й художню інтерпретацію.

Практичні результати досліджень у галузі методології дизайн-проектування свідчать про її інтегративний характер. Вона поєднує в собі наукове мислення, естетичне бачення, технологічну грамотність і соціальну відповідальність. Саме завдяки цьому дизайн перетворюється на дієвий інструмент культуротворення і гуманізації середовища.

Таким чином, методологія дизайн-проектування виконує роль зв'язувальної ланки між теорією і практикою, сприяє розвитку творчої самостійності, формує критичне мислення та забезпечує високий рівень професійної культури сучасного дизайнера.

Висновки. Методологічні основи дизайн-проектування формують не лише

науково-теоретичну базу сучасної дизайн-освіти, але й створюють фундамент для системного розвитку професійної компетентності майбутніх дизайнерів. Вони сприяють формуванню критичного мислення, здатності до самостійного прийняття рішень у процесі творчої діяльності, а також розвитку інноваційного потенціалу. Удосконалення методологічних підходів дозволяє розширити горизонти креативних практик, інтегруючи гуманітарні, технічні та культурологічні знання, що забезпечує цілісний та адаптивний підхід до створення предметно-просторового середовища.

Ключовим аспектом є забезпечення стійкості культурного розвитку та гуманістичного характеру дизайнерської діяльності, що передбачає відповідальність за соціальний та екологічний вплив творчих рішень. Методологічні дослідження у сфері дизайну мають враховувати міждисциплінарність, що дозволяє створювати комплексні проєкти, здатні задовольнити потреби сучасного суспільства та водночас відповідати естетичним і функціональним вимогам.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка інтерактивних моделей навчання, впровадження цифрових інструментів і технологій, що підтримують дизайн-процес на всіх його етапах – від дослідження й аналізу до презентації та реалізації проєктів. Це відкриває нові можливості для персоналізації освітнього процесу, стимулює креативність та дозволяє інтегрувати сучасні цифрові практики у традиційні методи навчання.

Таким чином, розвиток методологічних основ дизайн-проектування не лише підвищує якість освітньої підготовки фахівців, а й формує нову парадигму дизайнерської діяльності, у якій творчість, науковий підхід і соціальна відповідальність є взаємопов'язаними складовими.

Література:

1. Закон України про вищу освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 5.10.2025).
2. Закон України про культуру. Стаття 7. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_kulturu/7.htm (дата звернення 13.10.2025).

3. Авраменко Д. К. Дизайн сучасної зовнішньої реклами в Україні: принципи формотворення: автореф. дис.... канд. мистецтвознав : 17.00.07. Харків, 2012. 20 с. URL: <https://surl.li/rxpbyi>
4. *Arnheim R. Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye*. Berkeley: University of California Press, 2004.
5. Wong W. *Principles of Form and Design*. New York: Van Nostrand Reinhold, 1993.
6. Норман Д. Дизайн повсякденних речей. Київ: ArtHuss, 2022.
7. Даниленко В. Методологічні основи дизайн-освіти. Харків: ХДАДМ, 2018.
8. Орлова М. Сучасні методи дизайн-проектування в освітньому процесі. Київ: НАКККиМ, 2020.

References:

1. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Law of Ukraine on Higher Education]. (n.d.). Retrieved October 5, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy "Pro kulturu". Statia 7 [Law of Ukraine on Culture. Article 7]. (n.d.). Retrieved October 13, 2025, from https://kodeksy.com.ua/pro_kulturu/7.htm [in Ukrainian].
3. Avramenko, D. K. (2012). *Dyzain suchasnoi zovnishnoi reklamy v Ukraini: pryntsypy formotvorennia* [Design of modern outdoor advertising in Ukraine: principles of form formation]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian]. Retrieved from <https://surl.li/rxpbyi>
4. Arnheim, R. (2004). *Art and visual perception: A psychology of the creative eye*. Berkeley, CA: University of California Press.
5. Wong, W. (1993). *Principles of form and design*. New York, NY: Van Nostrand Reinhold.
6. Norman, D. (2022). *Dyzajn povsiakdennykh rechej* [The design of everyday things]. Kyiv, Ukraine: ArtHuss [in Ukrainian].
7. Danylenko, V. (2018). *Metodolohichni osnovy dyzajn-osvity* [Methodological foundations of design education]. Kharkiv, Ukraine: KSADA [in Ukrainian]
8. Orlova, M. (2020). *Suchasni metody dyzajn-proektuvannia v osvitniomu protsesi* [Modern methods of design projecting in the educational process]. Kyiv, Ukraine: NAKKKiM [in Ukrainian]

Стаття надійшла: 10.10.2025

Прийнято: 06.11.2025

Опубліковано: 28.11.2025